

Денис ШАРИКОВ,*orcid.org/0000-0002-3757-5559*

кандидат мистецтвознавства, доцент,

декан факультету естрадного та циркового мистецтв

Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтв

(Київ, Україна) *d.ballet77@gmail.com*

НЕОКЛАСИЧНИЙ БАЛЕТ-ПЕРФОРМАНС «ПАДІННЯ ЗАНЕПАЛОГО АНГЕЛА» ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА СЦЕНІЧНОГО МИСТЕЦТВА СЬОГОДЕННЯ

У статті вперше у вітчизняному мистецтвознавстві аналізується нова форма сценічної репрезентації сьогодення на прикладі неокласичного балету-перформансу. Аналізуються складові частини та термінологічна основа – балет, перформанс, неокласична стилістика, концепція та характеристика вищевказаної форми.

Визначаються її унікальність та цікавість як сучасна репрезентація сьогодення, де поєднуються різні стилістичні характеристики: неокласичний фундамент, психологія та естетика вертикалі, як високого та низького, а також постмодерний принцип синтезу мистецтв – поєднання різних стилістичних технік, форм і жанрів танцю з елементами ілюзіону – світлові ефекти та прилади.

Важливо зазначити, що синтез двох різних форм дає можливість з'єднати у сценічній репрезентації театральні прийоми з елементами новітніх стилістик сучасного мистецтва.

Ключові слова: неокласицизм, неокласика, балет, хореографія, перформанс, сценічне мистецтво, сучасна хореографія, синтез мистецтв, постмодерн, формально-технічні засоби.

Denys SHARYKOV,*orcid.org/0000-0002-3757-5559*

PhD Art criticism, Assistant professor,

Dean of the Faculty Variety and Circus Arts,

Kyiv Municipal Academy Variety and Circus Arts

(Kyiv, Ukraine) *d.ballet77@gmail.com*

NEOCLASSICAL BALLET-PERFORMANCE “THE FALL OF A REBEL ANGEL” AS THE INNOVATIVE FORM OF SCENIC ARTS TODAY

In the article, for the first time in the national art criticism, a new form of the stage representation of the present is analyzed in the example of the neoclassical ballet-performance. The constituent parts and terminological basis are analyzed – ballet, performance, neoclassical stylistics, concept and characteristic of the above form.

Its uniqueness and interest are defined as a modern representation of the present, where different stylistic characteristics are combined: neoclassical foundation, psychology and aesthetics of the vertical, both high and low. Its uniqueness and interest are defined as a contemporary representation of the present, combining different stylistic characteristics: the neoclassical foundation, psychology and aesthetics of the vertical, both high and low, as well as the postmodernist principle of art synthesis – the combination of various stylistic techniques, forms and dance genres with illusion elements – light effects and instruments.

It is important to note that such a choreographic form in the theatrical art is quite acceptable, but little studied and most often represents the postmodern representation of the ballet, or the postmodern performance. However, the synthesis of two different forms: ballet – as the highest form of choreography, actionism and the synthesis of the arts makes it possible to combine theatrical priomyes with elements of the latest stylistics of contemporary art in theatrical representation.

The ballet, as mentioned above, is neoclassical in style, set to the music of Michel Cretu, the direction and choreography of Denys Sharykov, costumes and decoration Natalia Bannova and Denys Sharykov. Musical installation – Denys Sharykov, technical consultant on illusion – Arthur Tomashevsky. Ballet artists (performers) – Bachelor students of the 1–2 courses of specialization "Contemporary Variety Dance" of the Kyiv Municipal Academy of Variety and Circus Art.

The main idea of the ballet "From the macrocosm to the microcosm and again to the macrocosm". "We are on the Earth only in order to learn how to love". The film "Solaris" directed by Andrei Tarkovsky.

The ballet consists of 8 paintings, as well as 8 performers, as the number eight – the symbol of infinity.

From the depths of the cosmos, the Creator's love in the form of a bright star comes to Man on Earth, to his mind and heart, thereby igniting in him the spark of the Divine fire and light, to confront the dark side of the grayness and consumer life of the fallen society. All events occur in the mind and heart of man, as the battlefield – Good and Evil, Light and Darkness. What decision will the person take? ..., remain in the Darkness of grayness, consumerism and life, or will the Light of love? ... The Fall of Man has already happened; he is looking for an opportunity to return to his original source.

In the ballet there is a synthesis of modern choreography with illusion – light effects of special professional instruments of magicians, special lighting of the stage, as well as the effects of fire and smoke. Contemporary choreography is represented by pantomime, contact improvisation, acrobatics, dance with a raincoat and effects with cloth, technique Contemporary jazz dance, neoclassical ballet technique. In parallel with the ballet, the video format is on the screen, emphasizing the unreal world that connects with reality and the inner world of man – his heart and mind.

Key words: neoclassicism, neoclassical, ballet, choreography, performance, stage art, contemporary choreography, synthesis of arts, postmodern, formal technical means.

Постановка проблеми. У дослідженні вперше у вітчизняному мистецтвознавстві аналізується нова форма сценічної репрезентації сьогодення, а саме – неокласичний балет-перформанс. Обґрунтовується його концепція, характеристика та стилістика, а також на прикладі авторської репрезентації здійснено балетознавчий аналіз музики та сюжету.

Аналіз досліджень. Теоретичними обґрунтуваннями дану проблематику у певній мірі, а також у деяких аспектах досліджували: Грегорі Баткок, Марина Погребняк, Марсель Мішель, Марсель Мішель, Олександр Чепалов, Марина Погребняк, Роз Лі Голденберг. Вони аналізували окремі форми світової балетної неокласики та перформансу кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Мета статті – визначити особливості форми сценічної репрезентації сьогодення на прикладі авторського неокласичного балету-перформансу «Падіння занепаłego Ангела». Проаналізувати терміни та поняття, які використані у неокласичному балеті-перформансі та зрозуміти їх втілення у сценічній репрезентації. Визначити особливості музичного супроводу та розкрити сюжет балету.

Виклад основного матеріалу. *Перформанс* – форма постмодерної культури та сучасного мистецтва постмодерністського спрямування, акціоністського характеру, що відбувається «тут і зараз». Саме це – одна з найвагоміших відмінностей його від театру – перебування глядача і митця у дійсному часі, а не ілюзорному. У художньому перформансі переважно немає особливо продуманого сценарію, а ключовим стає сам досвід художника і його переживання під час виконання (Goldenberg R. L., 2000: 134).

Перформанс став демонстрацією ідеї або процесом втілення ідеї у життя, при цьому допускаючи глядача у незвідану раніше територію, дозволивши безпосередньо контактувати з художником і залучаючи до закритого світу процесу створення мистецтва. Перформанс можна назвати одним з найбільш вільних жанрів, основними складовими якого є місце, час, художник або група художників і публіка. При цьому, дати чітке визначення досить складно, тому що сама природа перформансу має за зміст *анархічність*. Одна з причин його появи – це бажання художника вирватися з обмежувальних рамок традиційних видів мистецтва, які дуже часто роблять художника по суті «німим», а глядача байдужим, відповідно, *перформанс з'явився як результат наміру художника донести своє мистецтво безпосередньо публіці*.

Перформанс часто характеризується дослідженнями людського тіла, його можливостей, меж, виявляє взаємозв'язок з навколишнім світом, а також зв'язок тіла і розуму.

Напрямок і стилістика у неокласичному балетному театрі сьогодення має свої специфічні риси, характеристики і особливості існування. Неокласичний балетний театр є *типом* хореографічної культури сьогодення, генеза якого розвивалась протягом ХХ століття. Неокласичний балетний театр рівномірно і гармонійно співіснує з *видами* хореографічної культури – класичною та сучасною хореографією.

Напрямок є *неокласицизм* як сукупність найпоказовіших стильових характеристик певного художнього явища у хореографічній культурі, зокрема, головним фундаментом є *класицизм* як метод художнього мислення, естетична система, в основу якої покладено античність, а також виражально-репрезентативні засоби Ренесансу, бароко, романтизму, стилізації фольклору, сюрреалізму, кубізму, абстракціонізму, модерну, джазу. Все вище назване торкається лише балетного мистецтва і формально-технічних рис: представників *фокінізму* (Михайло Фокін, Федір Лопухов, Касьян Галейзовський, Леонід Якобсон, Вацлав і Броніслава Ніжинські, Леонід Мясін); представників *імпресіонізму* у хореографії (Лої Фулер, Айседора Дункан, Михайло Фокін); представників *балетної неокласики* середини ХХ – початку ХХІ століть (Джорджа Баланчина, Антоні Тюдор, Серж Лифар, Ролан Пті, Марі Рамбе, Нінет Валуа, Фредерік Аштон, Кеннет Макміллан, Джон Кранко, Іржі Кіліан, Джон Ноймайер, Едвард Клюг, Аніко Рехвіашвілі) (Sharykov D., 2018: 193–195).

Теоретичну основу напрямку у хореографічній культурі становлять певні філософські ідеї та чітка концепція сприйняття світу і людини, зокрема *філософські ідеї* – космізм (Володимир Соловйов, Павло Флоренський, музика й живопис Мікалоюса Чюрльоніса); естетика психоаналізу (Зигмунд Фрейд, Карл Юнг); естетика інтуїтивізму (Анрі Бергсон); естетика екзистенціалізму (Мішель Гайдеггер).

Доречним зазначити, що неокласицизм як напрям у хореографічній культурі у даному випадку стосується лише неокласичного балетного театру. І у жодному разі не торкається за своїми характеристиками проявів неокласицизму у художній культурі, наприклад, в образотворчому мистецтві, театрі й музиці.

Стилем у балеті є *неокласика* як стійка система художньо-образних засобів, прийомів балетної творчості, характерна для певного історичного періоду та авторського стилю. Неокласичний стиль у сучасному балеті представлений певними різновидами – безсюжетним, сюжетним та формою перформансу (Sharykov D., 2015: 124–125).

У сучасній хореології і балетознавстві, на жаль, відсутня єдина універсальна класифікація для визначення танцювальних репрезентацій, які подібні до

синтезу мистецтв і неокласичної хореографії. Такі неокласичні форми побудовано на танцювально-пластичній основі, де в єдиному змісті репрезентації художнього образу постають декілька видів чи виражальних *форм мистецтва* – архітектура, живопис, скульптура, хореографія; поезія, література, конферанс, кіно та веб-дизайн, музика «new age, enigmatic» чи абстрактні звуки та аудіоефекти, техніка акторської майстерності, сценічного руху, сценічного бою, пантоміми, маніпуляції зі світлом (Marselle Mitchel, 1995: 198).

Ці неокласичні форми через їхню візуальну репрезентацію з провідною роллю імпровізації, визначено як – *«неокласичний перформанс»* (Sharykov D., 2018: 234).

Він відрізняється від традиційного *постмодерністського перформансу* (акція заради акції, найчастіше естетично-потворна, примітивна форма, контактна імпровізація, застосування будь-якої форми аматорського мистецтва чи побуту). Форми неокласичного перформансу мають, *по-перше*, імпровізацію у форматі певної конструкційної неокласичної побудови, а не хаотичне відображення будь-чого; *по-друге*, образотворчий чи поетичний сюжет, який трансформується у пластично-танцювальній репрезентації.

Важливо зазначити, що подібна хореографічна форма у сценічному мистецтві є досить прийнятною, але маловивченою і найчастіше являє постмодерну репрезентацію балету, або постмодерністський перформанс. Однак, синтез двох різних форм: балету – як вищої форми хореографії, акціонізму та синтезу мистецтв дає можливість з'єднати в сценічній репрезентації театральні прийоми з елементами новітніх стилістик сучасного мистецтва.

У балеті присутній синтез сучасної хореографії з ілюзіоном – світловими ефектами спеціальних професійних приладів фокусників, спеціального освітлення сцени, а також спецефектів з вогнем і димової завіси. Сучасна хореографія представлена пантомімою, контактною імпровізацією, акробатикою, танцем з плащем і ефектами з тканиною, contemporary jazz dance, неокласичною балетною технікою. Паралельно з балетом на екрані йде відео формат, підкреслюючи ірреальний світ, який з'єднується з реальністю і внутрішнім світом людини – його серцем і розумом.

Головним у неокласичному перформансі є чітка етична та естетична вертикаль, сюжет і театралізація втілення художнього образу у сценічній репрезентації.

Отже, *неокласичний балет-перформанс «Падіння занепаłego Ангела»*, поставлений на музику Мішеля Крету, режисура і хореографія

Дениса Шарикова, костюми і художнє оформлення Наталії Баннова і Дениса Шарикова. Музичний монтаж – Денис Шариков, технічний консультант з ілюзіону – Артур Томашевський. Артисти балету (виконавці) – студенти бакалаврату 1–2 курсів спеціалізації «Сучасний естрадний танець» Київської муніципальної академії естради та циркового мистецтва.

Балет-перформанс було представлено 15 лютого 2018 року у глядацькій залі Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтва м. Київ, а також у концертній залі ЦТДЮ Галичини 20 квітня 2018 року на V-му Міжнародному конкурсі сучасного хореографічного мистецтва «Super dance –2018» (Sharykov D., 2018: 1, 4).

Основна ідея балету-перформансу «Від макрокосмосу до мікркосмосу і знову до макрокосмосу». «Ми знаходимося на Землі тільки для того, щоб навчитися любити». Художній фільм «Солярис» режисера Андрія Тарковського. Балет складається з 8 картин, а також 8 виконавців, число вісім – символ нескінченності.

Музика з альбому «The Fall of a Rebel Angel» – восьмого студійного альбому німецького музичного проекту Enigma, був репрезентований 11 листопада 2016 року у лейблі Republic Records. «The Fall of a Rebel Angel» перший концептуальний альбом, який розповідає історію, розроблену музикантом румунського походження, засновником проекту Enigma, продюсером і головним композитором Мішелем Крету (Міхай Кретцу) у співавторстві з німецьким поетом і лібретистом Міхаелем Кунце – про подорож сучасного героя, що знаходиться у пошуку нового повноцінного життя; від занепадлих проявів сучасного суспільства до космічного світла Творця (Marselle Mitchel, 2018).

Картини балету-перформансу побудовані за такими музичними треками альбому:

Circle eight. Eight, eight, eight...Here you are, flying on Geryon's back to circle eight...Nothing will be as it used to be. Die to one life and enter another. Love is a healer but who heals Love? Tentanda via ad incognita. Tentanda via ad incognita

The Omega Point (instrumental – voice noises).

The die is cast. Share what you're thinking? Share all you're dreaming. Tell me who you are! How does it feel? You gonna reach your guiding star. Is it for real? Guiding star, guiding star, guiding star. Guiding star, guiding star, guiding star

Guiding star, guiding star, guiding star. Guiding star, guiding star, guiding star

Who are you? What are you doing here?

Sadness (Part II). Amour, Douleur, Espoir, Désir, Vivre et mourir!

Oxygen Red. Invisible eyes watch you... Invisible ears hear you...

Confession of the mind. (instrumental – voice noises). Invisible shadows follow you...

Absolvo (instrumental – voice noises). Ego absolve te...

Amen. At last I believe I'll be found. In a silence of my nights. I can hear a distant voice: Someone out there is calling my name! Watch out! I'm not afraid. Watch out! I'm beyond the dread. It's time to turn my page and love again. Watch out! I can feel the pain, Watch out! And cry again. I'm leaving all my shadows behind. Amen! Amen! Amen! Amen [3].

Філософська складова балету-перформансу – естетика та ідеї космізму, екзистенціалізму та психоаналізу. *Форма* – одноактна. *Жанр* – авторський філософсько-психологічний. *Дійові особи:* Світло любові – Катерина Руковішнікова. Людина – Антоній Кийович. Темрява побуту – Тетяна Лютюк. Тінь темна – Дмитро Артёмов. Світлі промені – Анастасія Хоменко, Анастасія Підуст. Тіні темні – Андрій Проказа, Олена Бакіна.

Libretto

Людина у своєму першоджерелі подібна Ангелу. Але через розвиток людства, на початку ХХІ століття суспільство настільки морально занепаło у своєму розвитку і побуті, що мало, хто наважується залишити звичне споживання і прийти до світла та краси Божественної світобудови.

З глибин космосу любов Творця у вигляді яскравої зірки приходить до Людини на Землю, до його розуму, серця, тим самим запалюючи у ньому іскру Божественного вогню і світла, для протистояння темній стороні побутовості та занепаłego суспільства.

Всі події відбуваються у свідомості та серці Людини, як поле битви – Добра і Зла, Світла і Темряви. Яке рішення прийме Людина?... залишиться у Темряві побутовості, або прийме Світло любові?...

Падіння Людини вже відбулось, вона шукає можливість повернутись до свого Першоджерела (Marselle Mitchel, 2018: 2–3).

Перша картина (Восьмий цикл-коло «Circle eight») – Темрява побуту, починає історію Людини зі словами: «Ось він Ти (Людина), що летить на спині Геріона у восьме коло. Нічого не буде як раніше. Померти в одному житті та увійти в інше. Любов зцілює, але хто зцілить Любов?» Під час її монологу, до неї долучаються чотири темні Тіні, щоб почати впливати на Людину через призму темних, побутових, низьких інстинктів, емоцій і бажань. Темрява побуту піднімається вгору, щоб через своїх Тіней керувати свідомістю і серцем Людини.

Друга картина (Точка Омега «The Omega Point») – у середині Людина прикрита оболонкою (плащем), навколо неї квадратом шикуються Тіні, починаючи виростати і взаємодіяти з розумом

Людини, проникаючи у нього і зриваючи з Людини його оболонку.

Третя картина (Жереб кинутий «The Die is Cast») – одна з Тіней, проникаючи у розум Людини, намагається залучити її до темної сторони, побутових потреб, вузького мислення, пропонуючи такий шлях його розвитку. Людина, не розуміючи, реагує на запропонований шлях для неї, і повторює за Тінню. Але на мить космічне Світло любові проникає у розум Людини, змушуючи його задуматися зі словами: «Хто ти? Що ти тут робиш?». При появі Світу любові, Тінь завмирає і йде, розуміючи, що на інтелектуальному рівні не вийшло долучити Людини темній стороні. Людина задумалася, що це був за голос?... звідки...? хоча несвідомо продовжує, по інерції, повторювати запропоноване йому від Тіні...

Четверта картина (Сад-страждання «Sadness (Part II)») – дві Тіні перевіряються у спокусливих чоловіка та жінку, проникаючи до серця Людини, викликаючи в його душі еротичні емоції і низинні сексуальні інстинкти. Людина намагається боротися, але безуспішно, дві Тіні огортають його пристрастю, хтивою пожадливістю, і, як вампіри, насичуються Людиною... Починаючи душити його душу, укладаючи його на жертвовник, на який перетворилася третя Тінь, а четверта приносить зброю для завдання Людині болю.

П'ята картина (Червоний кисень «Oxygen Red») – друга Тінь для завдання Людині болю і муки розриває його душу і ріже його серце. Людина страждає від болю, б'ється у конвульсіях. Після цього тінь залишає Людину у розшматованому стані. Але завдавши страждань людині, Тіні так і не домоглись привернути Людину до себе (темну сторону), вже через емоційний рівень. Тіні, уважаючи, що після такої емоційної і больової атаки Людина більше не буде замислюватися, і зробить вибір у темну сторону, піднімаючи його розп'ятого, одягаючи на нього оболонку (плащ), який Тіні зірвали на початку.

Шоста картина (Сповідь розуму «Confession of the Mind») – Людина змучена болем і знущаннями темних Тіней, поранена душею у розумі і серці, кидається в осмислення, яке прийняти рішення?... Залишитися з темною стороною, або прийняти незвідане (Tentanda via ad incognita). Людина пам'ятає мить, коли йому поставили запитання, хто ти і що робиш, можливо це Світло? І несподівано для Темряви приймає рішення йти до незвіданого. У міру його усвідомлення і розуміння важливості прийти до Світла, він відчуває прилив життєвих сил, радості та надії. Однак одного бажання і зусилля замало, Людина понадіялася на свої сили, забуваючи, що є благодать понад... Раптово він відчуває, що ця радість і світло йде від нього і у душі людина

говорить: «Світло, навіщо ти мене залишаєш, не йди». У розпачі Людина падає. Але раптом, коли вже немає надії, з'являється Світло любові і як мати-благодать, ніжно обіймає і покриває Людину. Кажучи: «Не впадай у відчай, Світло з тобою, але будь сильним; Invisible eyes watch you... Invisible ears hear you – невидимі тіні спостерігають за тобою». Людина на мить, навіть не розуміє, що або хто поруч з нею, але відчуває захист світла і намагається утримати Світло любові, але світло зникає, залишаючи його одного.

Сьома картина (Відпускаю тобі... «Absolvo») – Людина фізично знесилена, прибуваючи у вісні, своєю понадсвідомістю, вже чітко бачить у розумі та серці цю невідомість – радість і благодать, Світло любові і його двох Світлих променів, які проносяться у свідомості Людини, надихаючи його і допомагаючи прийняти рішення на користь Світла. Благословляючи і зміцнюючи Людину, Світло любові зникає, залишаючи його сильним духом і прийнятим важливим рішенням.

Восьма картина (Так буде, істинно «Amen») – темні Тіні розуміють, що Людина вибрала сторону Світла і бажають помститися, щоб хоча б через біль або смерть нашкодити. Вони кільцем збираються навколо Людини, але вона їх відштовхує від себе, по чотирьох сторонах. Але першого пориву недостат-

ньо, Темрява просто так не відступить і темні Тіні не випускають Людину, яка намагається вирватися. На фрази темних тіней: Watch out! «Стережись», Людина відповідає: «I'm not afraid. I can feel the pain, and cry again. I'm leaving all my shadows behind», що не боїться, хоча плаче від болю, але залишає всіх своїх темних примар позаду». На мить вирвавшись, Людина знову попадає до темних Тіней, які вже остаточно намагаються його вбити через страту. Людина підіймає голову доверху, думаючи про Світло любові, і хоча через помах сталевого леза меча, людина йде, але вогонь любові та світла палає у гармонії його серця і розуму. Людина як Ангел, що впала, повертається до першоджерела з Землі, зіркую до Космосу (Божеественну Світобудову).

Висновки. Отже, можна констатувати, що балетознавчий аналіз неокласичного балету-перформансу «Падіння занепаłego Ангела» свідчить про чітку вертикаль в етично-естетичному аспекті, синтез мистецтв – хореографії та ілюзіону, а також синтез технік сучасного танцю – неокласична, контактна імпровізація, contemporary jazz dance з акробатикою.

Балет відрізняється магичністю через світлові ефекти та несе у собі філософсько-психологічний зміст, звертаючись до надсвідомості сучасної людини, в якій автор ставить питання собі та глядачеві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Goldenberg R. L. Performance Art: from Futurism to the Present. Singapore: Thames & Hudson world of art, 2000. 232 p. : ill.
2. Gregory Battcock and Robert Nickas. The Art of Performance A Critical Anthology. N.Y.: E.P. Dutton, inc, 1984. 344 p.
3. Enigma – Official Website. The Fall Of A Rebel Angel. URL: <http://www.enigmaspace.com/>. – Заголовок з екрана.
4. Marselle Mitchel, Ginot Isabelle. La Dance au XXe siecle / Marselle Mitchel, Ginot Isabelle. – Paris : Bordas, 1995. – 264 p. : ill.
5. Неокласичний балет-перформанс «Падіння занепаłego Ангела». Буклет. К.: КМАЕЦМ, 2018. С. 1–4.
6. Шариков Д. І. Теорія, історія і практика сучасної хореографії. Генезис і класифікація сучасної хореографії – напрями, стилі, види. Словник: монографія. К.: Кафедра театрального мистецтва. Київський міжнародний університет, 2010. 208 с.
7. Шариков Д. І. Естетична та мистецтвознавча теорія неокласицизму в хореографії в XX – на початку XXI столітті. Міжнародний науковий журнал «Парадигми пізнання: гуманітарні питання». Серія «Мистецтво. Мистецтвознавство». К.: Центр міжнародного та наукового співробітництва ТК Меганом, 2015. № 2 (5). С. 118–127.
8. Шариков Д. І. Неокласицизм у хореографічній культурі: генеза і концепція балетного театру: монографія. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2018. 334 с.: іл.

REFERENCES

1. Goldenberg R. L. Performance Art: from Futurism to the Present. Singapore: Thames & Hudson world of art, 2000. – 232 p. : ill.
2. Gregory Battcock and Robert Nickas. The Art of Performance A Critical Anthology. N.Y.: E.P. Dutton, inc, 1984. 344 p.
3. Enigma – Official Website. The Fall Of A Rebel Angel. URL: <http://www.enigmaspace.com/>. – The title of the screen.
4. Marselle Mitchel, Ginot Isabelle. La Dance au XXe siècle. Paris : Bordas, 1995. 264 p. : ill.
5. Sharykov D. Neoklasichnij balet-performans «Padinnya zanepalogo Angela». Buklet. Buklet. [Neoclassical ballet-performance The Fall Of A Rebel Angel]. K. : KMAECM, 2018. P. 1–4 with. [in Ukrainian]
6. Sharykov D. Teoriya, istoriya i praktika suchasnoi horeografii. Genezis i klasifikaciya suchasnoi horeografii – napryami, stili, vidi. Slovnik: monografiya [Theory, history and practice of modern choreography. Genesis and classification of modern choreography – directions, styles, types. Dictionary: monograph]. K.: Department of Theater Arts. Kiev International University, 2010. 208 p. [in Ukrainian]
7. Sharykov D. The aesthetic and art criticism of neoclassicism in choreography in the twentieth and early twenty-first century. International scientific journal "Paradigms of knowledge: humanitarian issues". Series "Art. Art History. Muscat: Center for International and Scientific Cooperation "TK Meganom". 2015. No. 2 (5). P. 118–127.
8. Sharykov D. Neoklasicism u horeografichnij kul'turi: geneza i koncepciya baletnogo teatru: monografiya [Neoclassicism in the choreographic culture: the genesis and concept of the ballet theater: monograph]. Vinnitsa LLC "Nilan-LTD", 2018. 334 p. : il. [in Ukrainian]

Статтю подано до редакції 06.05.2018 р.